

ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВІД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА В РЕГІОНІ

У статті проаналізовано сучасний стан об'єктів соціально-економічного розвитку, досліджено вплив соціально-економічного розвитку на умови життєдіяльності та можливості розвитку сільського населення Миколаївської області.

Ключові слова: *сільська місцевість, соціально-економічний розвиток, рівень життя, виробництво валової продукції сільського господарства, соціальна сфера.*

Постановка проблеми. В даний час у сільській місцевості житлові умови гірші, ніж у місті, менш розвинений комплекс соціально-побутових послуг, нижчий рівень заробітної плати, менш сприятливі умови для розвитку освіти та проведення дозвілля. Такий стан справ призводить до непрестижності села та неперспективності сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціально-економічного становища українського села, демографічних, культурно-освітніх трансформацій, які відбуваються нині там, постійно знаходилися і знаходяться, хоча нині й набагато менше, ніж раніше, у сфері наукових інтересів багатьох дослідників. Серед вітчизняних вчених можна виділити роботи О.А. Богуцького, П.І. Гайдуцького, Е. М. Лібанової, Т.О. Осташко, І.В. Прокопи, П.Т. Саблука, М.П. Сахацького, В.С. Стешенко, О.Г. Рогожина, Л.О. Шепотько, К.І. Якуби та ін.

Разом з тим, на сьогодні, проблеми залежності рівня життя сільського населення від соціально-економічного розвитку села, на підвищення його ролі в суспільному житті майже не досліджуються.

Мета статті. Мета наукового дослідження полягає у вивченні сучасного стану соціально-економічного розвитку села та обґрунтуванні концептуальних підходів до вирішення проблем покращення умов життєдіяльності сільського населення Миколаївської області.

Результати. Територія Миколаївської області складає 24585,5 км². На початок 2010 р. на території області проживало 1189516 осіб, з яких 32,3% - сільське населення.

Найбільша кількість сільських жителів в Первомайському районі (93,1% населення - сільське), а найменша - в Новобузькому (50,9% сільського населення).

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області за станом на 1.01.2010р. в Миколаївській області було 894 сільських населених пунктів. За різноманітних перетворень, які відбуваються у поселенській мережі (створення нових, роз'єднання, об'єднання, зняття поселень з обліку тощо), їх кількість постійно зменшується: якщо в 1990 році в Миколаївській області було 916 сільських населених пунктів з середньою чисельністю жителів 495 осіб, то на сьогодні кількість населених пунктів скоротилася на 22 од., причому істотно скоротилася і середня чисельність їх жителів (на 65 осіб або 13% порівняно з 1990 роком).

Упродовж останніх 15-20 років село зазнало не лише значних демографічних втрат, але й занепад виробничої сфери, зокрема сільського господарства. Виробництво валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств Миколаївщини зменшилось порівняно з 1990 роком і становить від його рівня в 1995 р. - 58,2%, в 2000 році - 41 %, в 2005 р. - 57,1%, в 2009 - 69,2%. Отже, впродовж останніх років спостерігалися певні позитивні зрушення, проте їх результати поки ще набагато відстають від того, що було на початку здобуття незалежності Україною. Розвитку агропромислового комплексу заважає наявність низки дуже складних проблем, не лише тих, які перейшли у спадщину від старої адміністративної системи, а й тих, що стали наслідком помилок у його реформуванні, недостатньої послідовності у його здійсненні. До таких проблем необхідно віднести деформацію структури сільськогосподарського виробництва. Якщо на початку незалежності в Україні основним постачальником сільськогосподарської продукції були сільськогосподарські підприємства (76,5 % продукції сільського господарства), то у 2009 р. уже 50,6% продукції галузі було вироблено господарствами населення. Така переорієнтація сільськогосподарського виробництва спричинена, з одного боку, занепадом сільськогосподарських підприємств, а з іншого боку, тим, що жителі села, які раніше були зайняті в міській і сільській промисловості, будівництві, транспорті, інших галузях виробничої і соціальної сфер села, втративши через економічну кризу попереднє місце роботи, змушені були зайнятися виробництвом продовольства на присадибних ділянках.

Деформація сільськогосподарського виробництва проявляється також в істотному зменшенні частки тваринництва у валовій продукції: за роки незалежності вона скоротилася більше як на 60% і складає 29,1% у вартості валової продукції сільського господарства 2009 року проти 50,8% 1990 року.

Розвиток агропромислового комплексу також стримує недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення. Аграрний сектор України поки що залишається найменш цікавим для інвесторів. Його інвестиційні ресурси формуються головним чином за рахунок власних коштів підприємств (в 2009 році - 83,3%), переважну частину яких становлять амортизаційні відрахування.

Занепад виробничої сфери села є головною причиною масової незайнятості сільського населення. Незайнятість призводить до масового пошуку сільським населенням роботи за межами своїх населених пунктів, є однією з найголовніших причин бідності на селі. В 2009 році в сільській місцевості рівень зайнятості осіб у віці 15-70 років склав 64,7%.

Незадовільними на селі є умови проживання, хоча слід зазначити, що останнім часом темпи зростання індивідуального житлового будівництва у сільській місцевості навіть дещо випереджали темпи зростання у міських поселеннях.

Нині в селах Миколаївщини переживає кризу і соціально-культурна сфера. Так, у середньому на 100 сільських поселень припадає 45 бібліотек, 1 демонстратор фільмів та 54 заклади клубного типу. Якщо у 1990 р. у сільській місцевості діяло 564 дошкільних заклади і ними було охоплено 61% дітей відповідного віку, то у 2009 р. - уже відповідно 378 закладів і 40% дітей.

Введення ж в дію установ і підприємств соціальної сфери звелось до одиничних об'єктів. Єдине, що ще утримується на певному рівні, - це будівництво газопроводів і газопровідних мереж: в 2009 році введено в експлуатацію 29,68 км газової мережі (в 2008 р. - 143,75 км).

Упродовж останніх років значних втрат зазнала сільська медицина. За даними управління охорони здоров'я в Миколаївській області, нині 70% сільських населених пунктів регіону не мають жодної медичної установи. Через це істотно знижується рівень здоров'я сільського населення, оскільки їздити в райцентри незручно і дорого (тож селяни часто просто не лікуються).

Вельми актуальним для сільської молоді стало питання отримання доброякісної середньої та доступності вищої освіти. Як свідчать соціологічні дослідження, 88% сільської молоді вважає, що в неї немає можливості отримати освіту належної якості за місцем проживання. Враховуючи це, сільська молодь української «глибинки» більшою мірою зорієнтована на вступ до ВНЗ I—II рівнів акредитації, тоді як городяни (особливо жителі обласних центрів) у більшості випадків налаштовані на навчання у ВНЗ III- IV рівнів акредитації.

Результати. Отже, можна стверджувати, що ті зміни, які відбуваються впродовж останніх років у суспільному житті регіону, в соціально-економічному розвитку села негативно впливають на умови життєдіяльності та можливості розвитку сільського населення регіону.

Ринкові перетворення в аграрному секторі здійснюються значно повільніше, ніж в інших секторах економіки. Подолання соціально-економічного занепаду села потребує значно більших зусиль і коштів, спрямованих на відродження й урізноманітнення виробничої сфери, створення нових робочих місць, піднесення добробуту сільських жителів, забезпечення надійного функціонування та зміцнення матеріальної бази соціальної інфраструктури.

Необхідно враховувати, що тривалість і руйнівність кризи в різних галузях і напрямках економічного і соціального розвитку села буде тим більша, чим довше триватиме зволікання з ринковою трансформацією і реальним реформуванням відповідних галузей і напрямів. Прискорення аграрної реформи - це шлях до швидкого зупинення соціально-економічної кризи на селі. Причому необхідно враховувати, що будь-які спроби використати командно-адміністративні, планово-соціалістичні механізми не дадуть позитивних результатів, а навпаки, деформують ринкове середовище, спровокують нову економічну кризу.

Одним із головних завдань відродження села, поряд із формуванням економічних механізмів розвитку сільських територій, є створення дієздатних сільських територіальних громад, зміцнення місцевого самоврядування, його організаційних і матеріальних засад, підняття ролі і місця громадськості у здійсненні реформ. Реалізація державної політики на селі має передбачати якнайшвидше прийняття та реалізацію низки комплексних програм розвитку українського села загалом та сіл Миколаївщини зокрема, а також неухильне виконання вже затверджених програм.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2009 рік. - Головне управління статистики у Миколаївській області, 2010. - 635с.
2. Статистичний щорічник «Міста та райони Миколаївської області за 2009 рік». - Головне управління статистики у Миколаївській області, 2010. -511с.
3. Визначення пріоритетних напрямів підвищення рівня соціального захисту сільської молоді [Електронний ресурс] - Режим доступу: [<http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/6.htm>].

*Annotation.*In article the modern state is analysed of objects of socio-economic development, influencing is explored of socio-economic development on the terms of vital functions and possibility of development of rural population of the Mykolaiv region.

Key words: rural, socio-economic development, living standards, the production of gross output of agriculture, social sphere.

УДК 631.158:331.522.4

Т.В. Вишня, асистент,

Кам 'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

В статті зазначено ряд негативних чинників, які впливають на формування трудових ресурсів села та заходи щодо покращення їх використання.

Ключові слова: трудовий потенціал села, економічна активність населення, зайнятність, безробіття, міграція

Сільське населення завжди було природною базою відтворення трудового потенціалу аграрного виробництва. Проте особливістю сучасного стану розвитку села є послідовне звуження його природної основи, тобто скорочення чисельності й погіршення відтворювальної структури сільських мешканців.

Перехід України до ринкової економіки було розпочато і має продовження за умов економічної кризи, яка привела до зростання соціальних і економічних проблем села. Провідне місце серед них займають демографічна та економічна криза, проблеми зайнятості селян, формування ринку праці, зміни трудових відносин.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних засад формування і використання трудового потенціалу села здійснили Д.Богиня, С.Бандур, О.Бугуцький, М.Долішній, А.Колот, Ю.Краснов, Г.Купалова, Е.Лібанова, В.Онікієнко та інші. Однак ринок праці на селі досліджено лише частково, тому вивчення особливостей формування трудового потенціалу в умовах ринкової економіки потрібно продовжувати вивчати далі.

При аналізі соціально-економічного розвитку галузі сільського господарства у Хмельницькій області важливо і необхідно врахувати демографічні аспекти. Адже демографія є сукупністю знань про відтворення народонаселення, а сільське населення